

Teknolojik, ekonomik ve politik sorunlar yanında insanın düşünce dünyasının tümünü kapsar. Varlıkla ilişkisini bilinçle düzenlemek insana özgüdür. Dünya ile bilinçli ilişkisini düzenleyemediği aşamada insan yalnızca fizyolojik bir yaratıktır.” Turgut Cansever, mimari alanında yaptıklarını “bilinci biçimler dünyasına yansıtma çabası” olarak tanımlar. Bu çabayı da fikir ve inanç dünyasının aşkın (transandantal) çerçevesi içerisine yerleştirir.

Yazılı Eserleri. 1981 yılına kadar çeşitli dergi ve gazetelerde çıkan yazıları yanında mimari proje tanıtımları ve hazırladığı resmî raporlar mevcuttur. Yazılı eserlerinin kitap ve dergi özel sayıları olarak bir araya getirilmesi 1980’den sonradır. Bu anlamda mimari projelerinin ve altında yatan düşüncelerin toplu halde yer aldığı ilk yayın *Thoughts and Architecture* adlı kitabıdır (Ankara 1981). Bu eserin Türkçe versiyonu olarak nitelendirilebilecek yayının *Mimar* dergisinin *Turgut Cansever Özel Sayısı*’dır (İstanbul 1983). Sanat tarihi alanında hazırladığı doktora tezi *Sonsuz Mekânın Peşinde: Selçuk ve Osmanlı Sanatında Sütun Başlıkları* adıyla yayımlanmış (İstanbul 2010), doçentlik çalışması henüz neşredilmemiştir.

1990’lı yıllardan başlayarak toplu halde yayımlanan eserleri şunlardır: *Şehir ve Mimari Üzerine Düşünceler* (İstanbul 1992), *Ev ve Şehir Üzerine Düşünceler* (İstanbul 1994), *Kubbeyi Yere Koymamak: Konuşmalar* (İstanbul 1997, 2002, 2007), *İslam’da Şehir ve Mimari: Makale ve Bildiriler* (İstanbul 1997, 2006), *İstanbul’u Anlamak: Makale ve Bildiriler* (İstanbul 1998, 2008), *Mimar Sinan* (İstanbul 2005, 2010), *Osmanlı Şehri: Şiirden Şehire* (İstanbul 2010, ölümünden sonra derlenmiştir). Bu kitaplar içerisindeki makale ve bildirilerinden olan “İslâm Mimarisi Üzerine Düşünceler”, “İslâm Mimarisinin Temel Meseleleri”, “Mimaride Tezyinîlik”, “Mimarlık Mirasımız ve Kültürümüzün Geleceği” adlı yazılar Cansever’in dayandığı temelleri açıklaması bakımından dikkate değer metinlerdir. Mimariye, kültüre, medeniyete yaklaşımları açısından önemli bir eser olan *Kubbeyi Yere Koymamak* ise kendisiyle yapılan söyleşi ve röportajları içermektedir. Ayrıca Cansever’in koordinatörlüğünde, 1995’te yayımlanan *HABITAT II Konferansı için Şehir ve Konut Üzerine Düşünceler* ve 2001 yılında yayımlanan *Yıkıcı Depremden Etkilenecek İstanbulluların Yeni Şehirlere Yerleştirme Projesi Ön Raporu* ile 2003’te yayımlanan *Yıkıcı*

Depremden Etkilenecek İstanbulluların Yeni Şehirlere Yerleştirme Amaçlı Proje Önerisi: Pilot Şehir Uygulama Raporu şehir ve şehircilik hakkındaki görüş ve önerilerinin somut göstergeleridir.

Mimari Eserleri. Cansever’in bilinebildiği kadarıyla seksen yedi projesi bulunmaktadır. Bazıları uygulanmış, bazıları da uygulama fırsatı bulamamış önemli projeleri şunlardır: “Sâdullah Paşa Yalısı Restorasyonu” (İstanbul 1949-1951), “Anadolu Kulübü Otel” (İstanbul 1951-1957), “Türk Tarih Kurumu” (Ankara 1951-1967), “Rifat Yalman Evi” (İstanbul 1952), “Karatepe Açık Hava Müzesi” (Adana 1957-1961), “Beyazıt Meydanı Yayalaştırma ve Düzenleme Projesi” (İstanbul 1958-1961), “ODTÜ Kampüsü Yarışma Projesi” (Ankara 1959), “Çürüksulu Yalısı Restorasyonu” (İstanbul 1968-1971), “Ahmet Erteğün Evi” (Bodrum-Muğla 1971-1973), “Atatürk Kültür Merkezi Ulusal Müze ve Parkı Projesi” (Ankara 1980), “Batıkent Yeni Şehir ve Konut Yerleşmesi Teklif Projesi” (Ankara 1980-1981), “Aydın-Rafet Ataç Evi” (İstanbul 1983-1986), “Demir Tatil Köyü” (Bodrum-Muğla 1983-), “Avanos Oyma Kaya Otel Teklif Projesi” (Nevşehir 1984), “Bodrum Kültür ve Ticaret Merkezi” (Muğla 1987), “Sualtı Arkeoloji Enstitüsü” (Bodrum-Muğla 1988-1996), “Karakaş Camii” (Antalya 1991-1998), “İmam Buhârî Eğitim Kompleksi Davetli Yarışma Projesi” (Semerkant-Özbekistan 1993), “Cebelüs-said Yerleşmesi” (Sofar-Beyrut-Lübnan 1994-1995), “Kaleardı Mahallesi Projesi” (Sivas 1998), “Dârüsselâm Eğitim Tesisleri Teklif Projesi” (Zenzibar-Tanzanya 2000), “Ballıkuyumcu Toplu Konut Alanı Projesi” (Ankara 2001-).

Cansever’in mimari projeleri ulusal ve uluslar arası alanda çeşitli ödüllere lâyık görülmüştür. “Türk Tarih Kurumu” ve “Erteğün Evi” ile 1980’de, “Demir Tatil Köyü” ile 1992’de Uluslararası Ağa Han Mimarlık ödülünü dünyada üç defa alan tek mimar odur. Meslekî pratiği, düşünsel ve felsefî yaklaşımı ile 1990’da II. Ulusal Mimarlık ödülleri kapsamında Büyük ödül (Sinan ödülü) ona verilmiştir. 2003’te *Mimarlık* dergisinde yayımlanan “Türkiye’de Çağdaş Mimarlığın (1923-2003) Önde Gelen 20 Eseri” adlı bir soruşturma sonucunda “Türk Tarih Kurumu” ilk sırayı, “Anadolu Kulübü Otel” on sekizinci sırayı, “Demir Tatil Köyü” on dokuzuncu sırayı almıştır. Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü tarafından her yıl verilen Kültür ve Sanat Büyük ödülü 2005 yılında,

“Türk mimarisini tarihsel kökleriyle bağlarını koparmadan yaşatarak çağdaş çizgiyi yakalayabilmiş, üstün hizmetlerinden ve geçmişi tanıması açısından Türk mimarisinde büyük bir ufuk açan, yapıtlarıyla uluslar arası akademik camiada saygın bir yer edinen” ifadeleriyle Cansever’e verilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Kültür Sanat Büyük ödülünün 2008’deki sahibi de Cansever’dir.

BİBLİYOGRAFYA :

Yıkıcı Depremden Etkilenecek İstanbulluların Yeni Şehirlere Yerleştirme Projesi Ön Raporu (haz. Turgut Cansever v.dğr.), İstanbul 2001; *Yıkıcı Depremden Etkilenecek İstanbulluların Yeni Şehirlere Yerleştirme Amaçlı Proje Önerisi: Pilot Şehir Uygulama Raporu* (haz. Turgut Cansever v.dğr.), İstanbul 2003; Uğur Tanyeli – Atilla Yücel, *Turgut Cansever: Düşünce Adamı ve Mimar*, İstanbul 2007; Halil İbrahim Düzenli, *İdrak ve İnşa: Turgut Cansever Mimarlığının İki Düzlemi*, İstanbul 2009; Faruk Deniz, “Sonsuz Mekânın Peşinde: Bir Tezin 60 Yıl Sonra Yayınlansının Hikâyesi”, Turgut Cansever, *Sonsuz Mekânın Peşinde: Selçuk ve Osmanlı Sanatında Sütun Başlıkları* içinde, İstanbul 2010, s. XIII-XLVIII; Beşir Ayvazoğlu, *Dünyayı Güzelleştirmek: Turgut Cansever’le Konuşmalar*, İstanbul 2012; *Mimar-Çağdaş Mimarlık Dergisi* (Turgut Cansever özel sayısı), sy. 4/11, İstanbul 1983, s. 5-67; Ali Cengizkan, “Türkiye’de Çağdaş Mimarlığın (1923-2003) Önde Gelen 20 Eseri”, *Mimarlık*, sy. 311, İstanbul 2003, s. 24-35.

HALİL İBRAHİM DÜZENLİ

CÂRİM, Ali (علي الجارم)

Ali b. Muhammed b. Sâlih b. Abdilfettâh
b. Muhammed el-Cârim
(1881-1949)

Arap dili ve edebiyatı âlimi,
eğitimi, şair,
tarihî romanlarıyla tanınan yazar.

Mısır’ın kuzeyinde Nil’in batı sahilinde yer alan ve halkının Kureyş asıllı olduğu belirtilen Reşid şehrinde kültürlü ve dindar bir aile içinde doğdu. Babası Ezher âlimlerinden Hanefî fakihî Muhammed b. Sâlih el-Cârim Demenhûr, Cîze, Feyyûm ve Zekâzîk’te kadı olarak görev yaptı. Ali on bir yaşına kadar okuma yazmayı, temel dinî bilgileri öğrendi, bu arada hıfzını tamamladı, ayrıca babasından kıraat ve tecvid dersleri aldı. Daha sonra kardeşi Muhammed Nu’mân ile birlikte Ezher’e kaydolarak (1892) orta, lise ve yüksek öğrenimini bitirdi. Tâhâ Hüseyin ile Ahmed Emîn buradaki okul arkadaşlarındandı. Ezher’de mantık, felsefe ve belâgat dersleri veren Muhammed Abduh’tan çok etkilendi; ondan Abdülkâhir el-Cürçânî’nin *Delâ’ilü’l-î-câz’ı* ile *Esrârü’l-belâğa’sını*

Ali el-Cârim

okudu. Seyyid b. Ali el-Mersafî de onun hocalarındandır. 1902'de Dârülulûm'a girdi. 1908'de mezun olunca aynı yıl eğitim bilimleri ve psikoloji tahsili için İngiltere'ye gitti. Buradaki arkadaşları arasında eski Maarif bakan vekili Hasan Fâik, hakkında mersiye yazdığı eski Maarif bakan vekili yardımcısı Muhammed Emîn Lutfi, yine hakkında mersiye yazdığı Mahmûd Fehmî en-Nukrâşî ve diksiyon dersi okutan Muhammed Tefvîk Diyâb görülür. Ali el-Cârim, Nottingham ve Exeter üniversitelerinde dört yıl okuduktan sonra 1912'-de diplomasını aldı. Bu dönemde tiyatro sahibi bir İngiliz hanımı Ali el-Cârim'e Shakespeare tiyatrolarında bazı roller teklif etti ve Cârim rollerini başarı ile temsil etti. Ayrıca İngiltere izlenimlerini dile getirdiği bazı şiirler yazdı. İngiltere'den dönünce kısa bir süre Arap dili öğretmenliği yaptı. 1914-1917 yıllarında Dârülulûm'da ders verdi, ardından Maarif Bakanlığı Arap dili müfettişliğine getirildi. 1940 yılına kadar süren bu görevi sırasında öğretmenleri yönlendirmesi, arkadaşı Mustafa Emîn'le birlikte kaleme aldığı *en-Nahvü'l-vâzıh* ve *el-Belâğatü'l-vâzıha* ile örnekli, açıklamalı, sade bir üslûpla yazılmış modern gramer ve belâgat öğretimi çığırını açanların başında yer aldı. Arap dili birinci müfettişliğine yükseldikten sonra emekli oluncaya kadar (1942) Dârülulûm'da eğitim bilimleri öğretim üyesi, dekan vekili ve dekan olarak görev yaptı.

1932'de Kahire Mecmau'l-lugati'l-Arabiyye'nin kurucu üyeleri arasında yer alan Cârim birçok ilmî ve edebî komisyonda önemli etkinliklere katıldı. Nahiv, sarf, lûgat, imlâ ve hat alanlarında değerli araştırmalar yaptı. Terâdüf, tazmin, iştikak, ta'rib, mutâvaat, ism-i âlet, cem-i teksîr gibi Arap dilinin temel meselelerine dair araştırmalar ortaya koydu. Arap yazısı, Arap harfleri ve imlâsının ıslahı için projeler geliştirdi. Kurum üyesi Abdülazîz Fehmî'nin Latin harfleriyle değiştirilmesini

de içeren Arap harflerinin ıslahı projesine karşı Arap alfabesini kolaylaştırma metodu üzerinde durdu; hareke yerine belli işaretlerin kullanılmasını kapsayan bir teklif sundu. 1948'de Ahmed Emîn başkanlığındaki Lafızlar ve Üslûplar Komisyonu sekreterliğine getirildi. Gazete ve dergilerle çeşitli eserlerde görülen lafız ve üslûp hataları düzeltilip doğrularının kurum kararı ile halka arzı gerçekleştirildi. Kur'an dili olan fasih Arapça'yı ömrü boyunca savundu; kurumun görevinin fasih dili tesbit etmek olduğunu söyledi, bu sebeple halk lehçeleri araştırmalarına girişilmesini uygun bulmadı. Böyle bir araştırmanın sömürgeci Batılılar'ın ticaret yapmaları veya fitne çıkarmalarına yarayacağını söyledi (M. Abdülmün'im Hâtîr, s. 58-59). 1935'te Mühendislik Fakültesi'nde okuyan Bekir Muhammed adlı oğlunu kaybetmişti. Kendisi de 8 Şubat 1949 akşamı arkadaşı Mahmûd Fehmî en-Nukrâşî'nin anma gesesinde onun için yazdığı mersiye'nin oğlu Bedreddin tarafından okunması sırasında kalp krizi geçirerek öldü. Espri ve nükteden hoşlanan, neşeli bir kişiliğe sahip olan Cârim siyasetle hiç ilgilenmemiştir.

Ali el-Cârim şair Cemîl Sıdkî ez-Zehâvî ile Irak Kralı Melik Gâzî'yi anmak, Şemmer ve Ubeyd kabilelerini barıştırmak için Bağdat'a, tıp ve kültür kongreleri gibi vesilelerle birçok defa Lübnan ve Beyrut'a seyahat etmiş, Mısır okullarına nezaret etmek üzere defalarca Sudan'a gitmiştir. Çeşitli Arap ülkelerinde madalya ile onurlandırılmıştır. Çok güzel şiir okuyan Ali el-Cârim, kutlama ve toplantılarda emîrûş-suarâ Ahmed Şevki'nin isteğiyle onun şiirlerini okumuş, kendisi de iyi bir şiir okuyucusu olan Nil şairi Hâfız İbrâhim kendisini kiskanmıştır. Mahmud Sâmî el-Bârûdî, Ahmed Şevki, Hâfız İbrâhim gibi klasik şiir geleneğine bağlı şairler arasında yer alan Cârim şiiri lafız-mâna, vezin-kafiye ve tef'ilelerin ötesinde gizli ve gizemli ruhsal bir ışık, karanlığı dağıtan bir aydınlık oluşturan ve soğukluğu giderici bir hararet doğuran elektrik akımı olarak niteler. Câhiz ve Ebû Hilâl el-Askerî gibi şiir sanatındaki hüneri, herkesçe bilinen ortak mânalarda değil bu mânaları uygun lafız kalıpları içine dökmekte ve uygun bir üslûp kullanma becerisinde görür; sanatın gayesini ahlâkî ve içtimâî meselelere hizmet olarak belirler.

Cârim'in az sayıdaki methiyeleri arasında hocası Muhammed Abduh, Irak Kralı Melik Gâzî, Uman Kralı Melik Abdullah, İbrâhim Rifat Paşa, Sağlık Bakanı Ali Tefvîk Şûse için yazdıkları sayılabilir. Arap

milliyetçiliği bağlamında Arap birliğine, Arap mefâhirine, din, dil, tarih ve ruh birliğine, fasih Arapça'nın önemine vurgu yapan övgüleri de vardır. Abdülazîz Câvîş, Ahmed Şevki, Dâvûd Berekât, İsmâil Sabri Paşa, Sa'd Zağlûl için yazdığı çok sayıdaki mersiyeleri arasında oğlu Bekir Muhammed'in vefatından sonra yazdıkları daha duygulu ve daha hüznüldür. Müslüman kadının hürriyeti, eğitimi, örtünmesi, Mısır'da toplumsal hayatın tasviri, iki dünya savaşı gibi konulara dair şiirler de kaleme almıştır. Gazel ve tasvir şiirlerinde başarılı bulunmamıştır. Şiirlerinde hikemiyata dair bölümlerde Batı kültürü etkisi görülmez. Ali el-Cârim eğitim ve psikoloji alanlarındaki eserleri yanında kaleme aldığı bir dizi eserle tarihî hikâye ve roman dallarında çığır açmış yazarlar arasında sayılmıştır. Roman ve hikâyelerinde ahlâkî erdemleri önemsemiş, Arap Dil Kurumu'nda üye iken düzenlenen roman yarışmasına sunulan, Necîb Mahfûz'un daha sonra Nobel edebiyat ödülünü kazanmasına sebep olan *Zükkâku'l-Midağ* adlı romanını içinde ahlâkî bozuk karakterlerin bulunması yüzünden reddetmiştir.

Eserleri. A) Tarihî Roman ve Hikâyeleri: Bunların kahramanları genellikle şiirle ilgisi bulunan tarihî şahsiyetlerdir. 1. *Hâtif mine'l-Endelüs* (Kahire 1905, 1949, 1973). Endülüs Emevî halifelerinden Müstekfî-Billâh'ın kızı şair Vellâde ile şair İbn Zeydün arasındaki aşka dairdir. 2. *Merahu'l-Velid* (Kahire 1942). Emevî Hükümdarı II. Velfid'in dini ve ahlâkî değerleri önemsemeyen eğlence hayatı, şiiri ve yönetimiyle ilgilidir. 3. *Seyyidetü'l-kuşûr: Âhîru eyyâmi'l-Fâtımiyyîn bi-Mısr* (Kahire 1944). Eserde Fâtımîler'in son günleriyle Eyyübîler'in ilk zamanlarında Aden, Zebid, Mekke ve Kahire'de geçen olaylar ve Umâre el-Yemenî, Şîl / Fâtımî-Sünnî ihtilâfları anlatılmaktadır. 4. *Fârisü Benî Hamdân* (Kahire 1945, 1958, 1395/1975). Hamdânî hânedanının şairi Mütenebbî'nin rakibi, Seyfûddeve'nin amcasının oğlu, Haçlı savaşları kahramanı Ebû Firâs el-Hamdânî'nin hayatına dairdir. 5. *Gâdetü Reşid* (Kahire 1991). Bu eserde Cârim kendi beldesi olan Reşid halkının Fransız işgaline (1798) karşı kahramanca direnişini, bu arada Fransız Generali (Abdullah) Mino ile Zübeyde bint Bevvâb arasındaki aşkı anlatmaktadır. 6. *eş-Şâ'irü't-şamûh* (Kahire 1998). Mütenebbî'nin Halep'te Seyfûddeve'nin, Mısır'da Kâfûr el-İhsîdî'nin saraylarındaki hayatı ve mâruz kaldığı entrikaları tasvir eden psikolojik bir romandır. 7. *Hâtimetü'l-me'âf* (fi

nihâyeti'l-Mütenebbî) (Kahire 1998). Mütenebbî'nin hayatının son günlerine dair olup eserde Mısır'dan Küfe'ye kaçı, oradan Errecân'daki Vezir İbnü'l-Amîd'in, daha sonra Şiraz'daki Adudüddeve'nin sarayında kaldıktan sonra dönüş yolunda öldürülmesi anlatılmaktadır. **8. Şâ'ir Melik** (Kahire 1998). İşbiliye'de (Sevilla) hüküm süren Abbâdîler'le bilhassa şair ve melik Mu'temid b. Abbâd'ın hayatına dairdir. **9. Nefise el-Murâdiyye**. Eserde Murad Bey'in eşi Nefise ile Mısır halkının Fransız işgaline karşı kahramanca direnişleri anlatılmaktadır. **10. Kâtiletü'l-Kabâkib**. Memlûkler ve özellikle Mısır Kraliçesi Şecerüddür zamanında Mısır halkının durumuyla ilgili olup yarısına kadar yazılan eserin kaybolduğu belirtilir. **11. el-Fârisü'l-müleşsem**. Velîd b. Abdülmelik zamanında tanınmış bir ailenin kızı olan Âişe el-Mahzûmiyye'nin Şam'dan Endülü's'e gazâyâ gidişinin anlatıldığı uzun bir hikâyedir (Kahire 2012). **12. es-Sehmü'l-mesmûm**. Hârûnürreşîd zamanında Hafsa adlı bir kız aşık olan Nizâr'ın Bizanslılar'la yapılan savaşta esir olması, kendisini seven imparatoriçenin isteğini kabul etmemesi üzerine hapse atılması ve sonra buradan kurtuluşunun hikâyesidir (Kahire 2013). Ali el-Cârim'in roman ve hikâyelerinin birçoğu *el-A'mâlû'n-neşriyyetü'l-kâmile li'l-edîb ve's-şâ'ir 'Alî el-Cârim* (Kahire, I, 1945; II, 1949; III, 1950) ve *Selâsilü'z-zeheb: Mecmû'atü rivâyâti 'Alî el-Cârim* (Kahire 1989) adlı eserlerde toplanmıştır.

B) İlmî Neşirleri: **1. İbnü't-Tıktakâ, Kitâbü'l-Fahrî fi âdâbi's-sultâniyye ve'd-düveli'l-İslâmiyye** (Kahire 1938, Muhammed Avad İbrâhim ile birlikte, tahkik ve şerh). **2. Câhiz, Kitâbü'l-Buhalâ'** (I-II, Kahire 1357-1358/1938-1939, Ahmed el-Avâmîrî ile birlikte). **3. Ebû Ca'fer İbnü'd-Dâye, Kitâbü'l-Mükâfe'e ve hüsnü'l-ukûbâ** (Kahire 1941, Ahmed Emîn ile birlikte). **4. Mahmûd Sâmî el-Bârûdî, Divânü'l-Bârûdî I** (Muhammed Şefik Ma'rûf ile birlikte, Kahire 1942, 1959, 1998). **5. İbn Senâülmülk, Dârü't-İrâz fi 'ame-li'l-müveşşehât**.

C) Okul Kitapları: **1. en-Nahvü'l-vâzih**. Üç cüzü ilköğretim, dört cüzü orta ve lise öğretimi içindir. Mustafa Emîn İbrâhim ile birlikte hazırlanan eser, 1925'te Mısır okullarında ders kitabı olarak kabul edilmiş olup halen birçok ülkede önde gelen ders kitapları arasında yer alır. **2. el-Belâğatü'l-vâzihâ** (Mustafa Emîn İbrâhim ile birlikte, Kahire 1354/1936). *en-Nahvü'l-vâzih* yöntemiyle hazırlanan bu eser de

modern belâgat öğretiminde çığır açmış ve defalarca basılmıştır. Günümüzde birçok ülkede ders kitabı olarak okutulmaktadır. Müellifler ayrıca, 1931 yılında alıştırmaların çözümünü ilgili bir kılavuz kitap olarak *Delîlü'l-Belâğati'l-vâzihâ'yı* hazırlamışlardır. Bu iki eserin birçok taklidi yazılmıştır. **3. Târîhu'l-edebi'l-'Arabî** (Ahmed el-İskenderî v.dğr. ile birlikte, Kahire 1944). Liseler için hazırlanan dört cüzük eserde Arap edebiyatı modern asırlardan başlayarak Câhiliye devrine doğru bir sıralamayla ele alınmış, 1930'da Mısır liseleri için ders kitabı kabul edilmiştir. **4. el-Müntehab min edebi'l-'Arab** (Ahmed el-İskenderî v.dğr. ile birlikte, I-IV, Kahire 1944, 1953, 1954). Önceki eserden aynı yöntemle yapılmış bir seçmedir. **5. 'İlmü'n-nefs ve âşaruhû fi't-terbiye ve't-talîm** (Mustafa Emîn İbrâhim ile birlikte, Kahire 1333/1915, 1357/1939). Mısır'da eğitim psikolojisi dair yazılan ilk eserlerden olup Muhammed Muîn kitabı *Revânşinâsi-i Terbiyetü* adıyla Farsça'ya çevirmiştir (Ahvaz 1316 hş./1937).

Ali el-Cârim'in divanı (Kahire 1406/1986, 1990) dört cüz olup çoğu 100 beyte ulaşan uzun kaside niteliğinde 122 şiiri kapsar. İlk üç cüzünü İbrâhim el-Ebyârî, Muhammed Şefik Ma'rûf ve Hüseyin Mahlûf şerhetmiştir. Şairin oğlu Bedreddin babasının vefatından sonra divandan yaptığı seçmeleri *Sebehatü'l-hayâl* adıyla küçük bir divanda toplamış, buna divanda yer almayan "Medhû'r-Resûl" ile "Kaşidetü Fileştin"i de eklemiş, diğer oğlu Ahmed Ali el-Cârim, babasının şiirlerinden yaptığı seçmeleri *Muhtârât min Şi'ri 'Alî el-Cârim* adlı eserinde toplamıştır (Kahire 1995). Cârim, Stanley Lane-Poole'un *The Story of the Moors in Spain* adlı eserini *Kışatü'l-'Arab fi Esbâniyâ* adıyla Arapça'ya çevirmiştir (Kahire 1944, 1960). Ali el-Cârim'in eserleri *el-Mü'elleftâtü'l-kâmile li'l-edîb ve's-şâ'ir 'Alî el-Cârim* ve *Selâsilü'z-zeheb: 'Alî el-Cârim: el-A'mâlû'l-neşriyyetü'l-kâmile li'l-edîb ve's-şâ'ir 'Alî el-Cârim* (Kahire 1989), başlıklı koleksiyonlarda toplanmıştır. Oğlu Ahmed Ali el-Cârim babasının makale ve araştırma yazılarını *Cârimiyât: Buhûş ve maqâlatü's-şâ'ir ve'l-edîb ve'l-luğavî 'Alî el-Cârim* (Kahire 1992), babası hakkında yapılan araştırma ve yazılan makaleleri de *el-Cârim fi zamîri't-târîh: el-Buhûş ve'l-maqâlatü'l-menşûre 'ani's-şâ'iri'l-edîbi'l-luğavî 'Alî el-Cârim* (Kahire 1994) ve *el-Cârim fi 'uyûni'l-üdebâ': el-Buhûş ve'l-maqâlatü'l-menşûre 'ani's-şâ'iri'l-edîb 'Alî el-Cârim* (Kahire

2002) adlı eserlerde bir araya getirmiştir. Ali el-Cârim'i çeşitli yönleriyle ele alan birçok monografi kaleme alınmış, yine oğlu Ahmed Ali de babası hakkında *Şâ'irü'l-'urûbe el-kebîr 'Alî el-Cârim* adlı bir eser yazmıştır (Kahire 2009).

BİBLİYOGRAFYA :

Ethem el-Cündî, *A'lâmü'l-edeb ve'l-fen*, Dımaşk 1958, II, 472-473; Ahmed eş-Şâyib, *el-Cârim eş-şâ'ir*, Kahire 1967; M. Abdülmün'im Hâtir, *'Alî el-Cârim (A'lâmü'l-'Arab*, nr. 95 içinde), Kahire 1971; Abbas Mahmûd el-Akkâd, *Şu'arâ'ü Mısr ve bi'âtühüm fi'l-cilî'l-mâzi*, Kahire 1973, s. 8-12, 120-148; Yûsuf Es'ad Dâğır, *Meşâdirü'd-dirâseti'l-edebiyeye*, Beyrut 1983, II, 244-246; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), IV, 294; M. Gazzâfî Harb, *'Alî el-Cârim bâhişen ve ediben*, Kahire 1986; M. Mehdi Allâm, *el-Mecma'iyûn fi ham-sine 'âmen*, Kahire 1406/1986, s. 199-201; M. Reşâd el-Hamzâvî, *A'mâlû Mecma'i'l-luğati'l-'Arabiyye bi'l-Kâhire*, Beyrut 1988, s. 79-80, ayrıca bk. İndeks; Şefî es-Seyyid, *İtticâhâtü'r-rivâyeti'l-'Arabiyye fi Mısr*, Kahire 1993, s. 27, 29, 52-54; M. Sabrî es-Sûrbûnî, *Târîhu Mısr min Muhammed 'Alî ile'l-aşri'l-hadis*, Kahire 1996, s. 17-30; M. Receb el-Beyyûmî, *'Alî el-Cârim: Şâ'irü'l-'urûbe*, Kahire 1998; Hamîd Mecîd Heddev, "'Alî el-Cârim", *Mevsû'atü Beyti'l-hikme li-a'lâmi'l-'Arab*, Bağdad 1420/2000, s. 371-372; Muhammed Rifât, *Târîhu Mısr es-siyâsi fi'l-ezminetü'l-hadis*, Kahire 1434, I, 1-39; Hilmî Muhammed el-Kâüd, "el-Cârim ve'r-rivâyetü't-târîhiyye", *ed-Dâre*, XVIII/1, Riyad 1992, s. 42-83; Receb Mahmûd Ahmed Süleyman, "Divânü'l-Cârim: Dirâse 'Arûziyye", *Mecelletü'd-dirâsâti'l-'Arabiyye*, I/11, Minye 2005, s. 227-262; Ahmed Dervîş, "el-Cârim, 'Alî", *Mv.AÜ*, V, 41-48.

İSMÂİL DURMUŞ

CÂSİR, Hamed

(bk. HAMED el-CÂSİR).

CEBBÛR, Cebrâil Süleyman

(جبرائيل سليمان جيبور)

(1900-1991)

Lübnanlı
hristiyan araştırmacı ve yazar.

26 Aralık 1900 tarihinde Şam ve Humus şehirleri arasında yer alan Karyeteyn nahiyesinde doğdu. İlk eğitiminden sonra lise öğrenimi için Humus'a gitti. I. Dünya Savaşı'nda okulunun kapanması üzerine Karyeteyn'e döndü. Lise öğrenimini 1919'da Lübnan'da tamamladı ve 1921'de üstün başarıyla Sûkulgarb mektebini bitirdi. 1925'te Beyrut Amerikan Üniversitesi Edebiyat ve İlimler Fakültesi'nden mezun oldu. Bir süre Humus'ta bir lisede İngilizce zümre başkanlığı yaptı. Ardından Mısır'a giderek 1929-1930 öğretim yılında Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde